

leert kinderen vertrouwen in eigen kunnen

CBS De Zaaier

KiVa protocol

Anti pestprotocol

CBS De Zaaier

www.dezaaier-pcbovoorst.nl

CBS De Zaaier is een onderdeel van PCBO Voorst

CBS De Zaaier

Bleriotstraat 3

7395 ML Teuge

(055) 323 17 92

dezaaier@pcbovoorst.nl

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. KiVa op De Zaaier.....	4
2. Plagen of pesten.....	6
3. Signalen van een kind dat pest	7
4. Signalen van een kind dat gepest wordt	7
5. Signalen van pesterijen.....	7
6. Wie zijn er bij betrokken?.....	8
7. Het antipestprotocol; hoe willen we er op De Zaaier mee omgaan?.....	9
8. Aanpak van ruzies en pestgedrag in vijf stappen.	10
9. Consequenties	11
10. Begeleiding van de gepeste leerling	12
11. Begeleiding van de pester.....	12
12. Adviezen aan de ouders van onze school	13
13. Overige aandachtspunten	14

Voorwoord

Waarom een antipestprotocol?

Ons missie-statement is:

CBS De Zaaier leert kinderen vertrouwen in eigen kunnen!

We brengen de kinderen normen en waarden bij. We leren de kinderen respect voor elkaar en hun omgeving te tonen. Daarmee willen we een veilige omgeving creëren. Pesten heeft een negatieve invloed op de veiligheid en de ontwikkeling van een kind.

Een pestprotocol omvat regels en afspraken tussen de school, de kinderen en de ouders, waarop we elkaar kunnen aanspreken, als er zich ongewenste situaties voordoen.

In het intake-gesprek van de school met nieuwe ouders wordt aandacht besteed aan de op school geldende regels. Wij verwachten van de ouders dat zij achter het beleid van de school staan.

Pesten is een wezenlijk en groot probleem. Pestgedrag is schadelijk tot zeer schadelijk voor kinderen, zowel voor slachtoffers als voor pesters. Dit ernstige probleem moet aangepakt worden, in het bijzonder door de ouders en de leerkrachten. Personeel, directie en medezeggenschapsraad moeten zo goed mogelijk samenwerken met leerlingen en ouders om het probleem "pesten" op te lossen.

1. KiVa op De Zaaier

Sinds het schooljaar 2017-2018 werken wij op onze school met KiVa.

KiVa is een succesvol, schoolbreed antipestprogramma. Het programma werd voor het eerst getest en effectief bevonden in Finland in het schooljaar 2007-2008. Ook in Nederland is KiVa inmiddels getest en wordt de effectiviteit door de Rijksuniversiteit Groningen onderzocht. De eerste uitkomsten van het onderzoek laten zien dat pesten op KiVa-scholen met meer dan de helft afneemt. Op KiVa-scholen is er daardoor een prettiger leeromgeving waardoor leerlingen tot betere schoolprestaties komen.

KiVa is een Fins woord en betekent leuk of fijn. Een KiVa school is een fijne school!

Onze school biedt de kinderen een aantrekkelijk en gevarieerd programma om te werken aan positieve groepsvorming. Wij geven KiVa-lessen over thema's zoals groepsdruk, communicatie, respect en (het herkennen, oplossen en voorkomen van) pesten. In de lessen wordt gewerkt aan de kennis, vaardigheden en houding van leerlingen ten aanzien van pesten. In totaal zijn er 10 thema's waarover per thema meerdere lessen gegeven kunnen worden.

- Thema 1; Iedereen verdient respect
- Thema 2; In de groep
- Thema 3; Wat is communicatie?
- Thema 4; Herken pesten
- Thema 5; Verborgene vormen van pesten
- Thema 6; Gevolgen van pesten
- Thema 7; Pesten en de groep
- Thema 8; De groep verzet zich tegen pesten
- Thema 9; Wat kan ik doen als ik word gepest
- Thema 10; KiVa - we doen het samen!

Deze thema's zijn school doorbrekend, dat wil zeggen dat we in dezelfde weken werken aan dezelfde thema's.

KiVa gelooft in de kracht van de groep. Pesten is een groepsproces. De pester heeft een belangrijke rol, maar doet het niet alleen. Naast de pester zijn er ook de meelopers, aanmoedigers, verdedigers, buitenstaanders en het slachtoffer. Pesten los je op in de groep. Er worden geen leerlingen uit de groep gelicht omdat iedereen in de groep een bepaalde rol heeft. KiVa geeft leerkrachten kennis en vaardigheden om positieve groepsvorming te stimuleren. De sleutel voor het aanpakken van pesten ligt vaak bij de omstanders die er niet direct bij betrokken zijn.

Alle leerkrachten hebben de KiVa-training gevolgd. De leerkrachten die pleinwacht lopen hebben gele KiVa-hesjes aan om herkenbaar te zijn voor de leerlingen op het plein. Dit werkt zeker preventief, maar de pleinwacht is zeker ook herkenbaar als 'bemiddelaar'.

Er is behalve een preventief gedeelte ook een aanpak voor als pesten of andere groepsproblemen zich toch voordoen (groepsgesprekken, steungroepen, herstelaanpak) met een duidelijk stappenplan om het op te lossen. Goed contact met ouders is daarbij van essentieel belang.

Twee keer per jaar vullen de leerlingen van groep 5 t/m 8 een digitale vragenlijst in. De school ontvangt hier een groepsrapportage van. Na bestudering hiervan zet de leerkracht (indien nodig) interventies uit.

Onze school heeft een KiVa-team aangesteld. Dit is een werkgroep, bestaande uit twee teamleden, die samen met de groepsleerkracht mede verantwoordelijk zijn voor het onderzoeken en oplossen van de voorkomende gevallen van pesten. Het KiVa-team is het aanspreekpunt voor leerkrachten, ouders en leerlingen. Daarnaast coördineren de leden van het team het beleid tegen pesten. Het KiVa-team bestaat uit twee personen van het team.

↳ leert kinderen vertrouwen in eigen kunnen 7

Tijdspad:

Thema 1	Iedereen verdient respect	Augustus-september
Thema 2	In de groep	September-oktober
Thema 3	Wat is communicatie?	Oktober-november
Thema 4	Herken pesten	November-december
Thema 5	Verborgene vormen van pesten	Januari
Thema 6	Gevolgen van pesten	februari
Thema 7	Pesten en de groep	maart
Thema 8	De groep verzet zich tegen pesten	april
Thema 9	Wat kan ik doen als ik word gepest	Mei-juni
Thema 10	KiVa - we doen het samen!	Juni-juli

Vóór elk thema gaat er een ouder-nieuwsbrief uit naar alle ouders. In oktober en in mei vullen alle kinderen van groep 5 t/m 8 de KiVa-monitor in.

2. Plagen of pesten

Wat is plagen?

We spreken van plagen wanneer kinderen min of meer aan elkaar gewaagd zijn en het vertoonde gedrag een uitnodigend karakter heeft om te reageren vanuit een onschuldige sfeer. Het gaat dan om een prikkelend spelletje, dat door geen van de betrokkenen als bedreigend of echt vervelend wordt ervaren. Er is sprake van een pedagogische waarde: door elkaar eens uit te dagen, leren kinderen heel goed om met allerlei conflicten om te gaan. Dat is een vaardigheid die hen later in het leven van pas komt bij conflicthantering. Iedereen krijgt daar in zijn leven wel mee te maken.

Wat is pesten?

Pesten (op school) is een systematische, psychologische, verbale, fysieke, digitale of sexuele handeling van geweld door een leerling of een groep leerlingen ten opzichte van een of meer klas- of schoolgenoten, die niet in staat is/zijn zich te verdedigen. Bij pesten is de macht ongelijk verdeeld. Pesten heeft negatieve gevolgen voor het slachtoffer. Een steeds toenemende vorm van pesten is digitaal pesten. Via computer of mobieltje worden kwetsende en/of bedreigende teksten verstuurd.

Elk kind wordt wel eens geplaagd, maar wie gepest wordt is altijd het slachtoffer, altijd de verliezer.

Kenmerken van pesten:

- pesten gebeurt opzettelijk
- pesten is bedoeld om schade toe te brengen (fysiek, materieel of mentaal)
- bij pesten is er altijd sprake van ongelijke machtsverhoudingen (fysiek of verbaal sterkere personen kiezen minder weerbare personen als slachtoffer)
- pesten gebeurt systematisch
- pesten houdt niet vanzelf op, maar wordt eerder erger als er niet wordt ingegrepen
- pesten is van alle tijden en komt in alle groepen en culturen voor

Oorzaken van pesten kunnen zijn:

Het zondebokfenomeen: "vijandig gedrag tegenover een onschuldig en hulpeloos slachtoffer, wanneer en omdat de eigenlijke bron van frustratie niet aanwezig is of om welke reden dan ook niet aangevallen kan worden", een maatschappelijk verschijnsel en een verschijnsel van alle tijden."

Evenwichtsverstoring in de klas of de groep door:

- persoonlijke problemen van de leerling, door bijv. een problematische thuissituatie
- voortdurend gevoel van anonimiteit (buitengesloten voelen)
- voortdurend in een niet-passende rol worden gedrukt
- voortdurend met elkaar de competitie aangaan
- een voortdurende strijd om macht in de klas of in de buurt
- een niet democratisch leefmilieu binnen de school

3. Signalen van een kind dat pest

- agressief gedrag vertonen
- de baas willen spelen
- ongeduldig zijn
- vertellen hoe stoer hij is
- moeite om gevoelens onder woorden te brengen

4. Signalen van een kind dat gepest wordt

- veranderd gedrag
- bang zijn om naar of van school te gaan
- niet naar school willen gaan of voortdurend smoesjes verzinnen
- smeken om naar school gebracht te worden
- elke dag een andere route naar school kiezen
- slechter presteren dan normaal
- met kapotte spullen of kleren thuiskomen
- teruggetrokken gedrag vertonen
- agressief worden naar andere kinderen toe
- stoppen met eten
- buikpijn of hoofdpijn hebben
- zichzelf in slaap huilen
- nachtmerries hebben
- bedplassen
- het hebben van schrammen, blauwe plekken
- geld of snoep vragen (om de pester "af te kopen")
- weigeren om te zeggen wat er aan de hand is
- niet kloppende verklaringen geven voor het bovenstaande
- zelfmoordneigingen vertonen

5. Signalen van pesterijen

Signalen van pesterijen kunnen o.a. zijn:

- nooit de eigen naam, maar een bijnaam noemen
- zogenaamde leuke opmerkingen maken over een klasgenoot
- een klasgenoot voortdurend de schuld van iets geven
- briefjes doorgeven
- uitlachen
- isoleren
- negatieve opmerkingen maken over de kleding e.d.
- buiten school opwachten, slaan of schoppen
- op weg naar huis achterna lopen of fietsen
- naar het huis van het gepeste kind gaan
- bezittingen beschadigen of afpakken
- schelden of schreeuwen tegen het slachtoffer
- bedreigende of kwetsende mailtjes of berichten sturen

6. Wie zijn er bij betrokken?

Pesten kan en mag niet getolereerd worden. Het pestprobleem draait echter niet alleen om de pester en het gepeste kind. De derde en grootste groep bestaat uit de MEELOPERS, de kinderen die blindelings doen wat de pester zegt. En zij maken het pesten mogelijk, want als er geen meelopers zijn, staat de pester er alleen voor.

Deze actieve meelopers pesten omdat:

- ze bang zijn anders zelf slachtoffer te worden
- ze bang zijn om anders niet meer bij de groep te horen
- ze niet goed weten wat de gevolgen kunnen zijn
- ze profiteren van de situatie om er zelf beter van te worden
- ze voelen zich vaak wel schuldig tegenover de zondebok.

De vierde en ook wel redelijk grote groep zijn de ZWIJGERS (passieve meelopers). Door niet te reageren keuren ze het pestgedrag eigenlijk goed. Veel kinderen durven zich niet tegen de wil van de pestkop te verzetten omdat:

- ze niet weten hoe
- ze zelf niet het volgende slachtoffer willen worden
- ze niet kunnen omgaan met de groepsdruk
- ze gewoon niet zien dat het gebeurt

Vaak voelen zij zich diep van binnen schuldig tegenover de gepeste. Ze zouden wel iets willen doen maar denken dat ze de enige zijn, die er zo over denken en durven er daarom niks van te zeggen.

Docenten en ouders die niet ingrijpen, worden ook gezien als passieve meelopers.

De ouders worden dagelijks geconfronteerd met een emotioneel geknakt kind of krijgen thuis stoere verhalen te horen. En dan is er de leerkracht. Hij/zij heeft de groep (pesters en gepeste kinderen) elke dag in de klas en kan iets doen aan de veiligheid van alle kinderen die aan hem zijn toevertrouwd. Niemand mag de ogen sluiten voor pestgedrag.

Ouders, leerkrachten, leerlingen en directie moeten er samen iets aan doen. Niemand mag aan de kant blijven staan. Als een meerderheid pesten afkeurt, heeft de pester geen enkele reden meer om iemand te treiteren. Pesten is dan niet meer stoer of cool.

Bij pesten is iedereen slachtoffer:

Het gepeste kind, de pestkop(pen), de meelopers en de toeschouwers

7. Het antipestprotocol; hoe willen we er op De Zaaier mee omgaan?

1. Wij pesten niet.
2. Wij accepteren niet dat er gepest wordt.
3. Er zijn duidelijke consequenties afgesproken wanneer er sprake is van pesten.
4. Leerlingen en ouders zijn bekend met het pestprotocol en de sancties.

De tweede regel richt zich nadrukkelijk op leerlingen, leerkrachten en ouders gezamenlijk. Ieder heeft zijn eigen verantwoordelijkheid bij het tegengaan van pesten. Die eigen verantwoordelijkheid wordt in dit protocol geconcretiseerd door af te spreken welke stappen er gezet moeten worden als er sprake is van pesten.

Regels die op De Zaaier gelden in alle groepen

1. Doe niets bij een ander kind, wat je zelf ook niet prettig vindt.
2. We noemen elkaar bij de voornaam en gebruiken geen scheldwoorden.
3. Als je kwaad bent ga je niet slaan, schoppen, krabben; probeer eerst samen te praten of ga anders naar de juf of de meester.
4. Wij zitten niet ongevraagd aan de spullen van een ander.
5. Wij luisteren naar elkaar.
6. Wij beoordelen iemand niet op zijn/haar uiterlijk.
7. Opzettelijk iemand pijn doen, opwachten buiten school, achterna zitten om te pesten is beslist niet toegestaan.
8. Vertel de juf of de meester wanneer jijzelf of iemand anders wordt gepest.
Het is geen klikken, maar hulp vragen, als je de juf of meester vertelt dat je gepest wordt of ruzie met een ander hebt.
9. Als een ander kind of andere kinderen vervelend tegen je doen en je hebt daar last van, gebruik je het stop-hou-op-teken en je zegt: "Stop! Hou op! Ik vind dit niet leuk!".
10. Uitslachten, roddelen en dingen afpakken of kinderen buitensluiten vinden we niet goed.
11. Je gebruikt de computer en/of je mobieltje waar ze voor bedoeld zijn, dus nooit om iemand te pesten.

Deze regels gelden in en om de school!

8. Aanpak van ruzies en pestgedrag in vijf stappen.

We gaan op De Zaaier uit van het 'Stop-hou-op-teken'. Als een leerling zich gepest voelt kan hij/zij dat laten weten door het stop-hou-op-teken te gebruiken en te zeggen: "Stop! Hou op! Ik vind dit niet leuk!". De ander weet dan dat hij/zij over een grens is gegaan en moet ophouden. Als dit niet gebeurt, wordt dit door het gepeste kind gemeld (of door een medeleerling) aan een leerkracht. Dan treedt het volgende stappenplan in werking:

STAPPENPLAN

Wanneer leerlingen ruzie met elkaar hebben en/of elkaar pesten proberen wij en zij:

Stap 1

Er eerst zelf (en samen) of eventueel met hulp van de leerkracht, uit te komen.

Stap 2

Op het moment dat één van de leerlingen er niet uitkomt (in feite het onderspit delft en verliezer of zondebok wordt) heeft deze de plicht het probleem aan de meester of juf voor te leggen.

Stap 3

De leerkracht spreekt eerst met beide partijen apart. Daarna brengt hij de partijen bij elkaar voor een verhelderingsgesprek en probeert samen met hen de ruzie of pesterijen op te lossen en (nieuwe) afspraken te maken. Deze afspraken en een beknopt verslag van het probleem worden kort in een verslagje in Parnassys als notitie onder de leerling gezet.

Het informeren van de ouders gebeurt de eerste keer dat het pesten zich voordoet naar inzicht van de leerkracht.

Stap 4

Gedurende twee weken is er aan het einde van de week een gesprek. Hierin wordt besproken of de gemaakte afspraken nagekomen worden. Ook hiervan wordt een beknopt verslag gemaakt. Aan het begin van de tweede week worden de leerlingen nog even herinnerd aan de gemaakte afspraken. Bij goede resultaten wordt het probleem afgesloten.

Als blijkt dat er geen wezenlijke verbeteringen zijn aan het einde van de tweede week, dan wordt stap 3 herhaald.

De ouders van de betreffende leerlingen worden geïnformeerd. Ook volgen er sancties (zie bij consequenties).

Stap 5

Als het pestprobleem uiteindelijk niet opgelost wordt, kan in overleg met het bevoegd gezag en volgens wettelijke regelingen en volgens vastgesteld beleid de pester geschorst en/of verwijderd worden.

De leerkracht biedt altijd hulp aan het gepeste kind en begeleidt de pester, indien nodig in overleg met de ouders en/of externe deskundigen.

9. Consequenties

De leerkracht heeft het idee dat er sprake is van onderhuids pesten. In zo'n geval stelt de leerkracht een algemeen probleem aan de orde om langs die weg bij het probleem in de klas te komen.

De leerkracht ziet dat een leerling wordt gepest (of de gepeste of medeleerlingen komen het bij hem melden). Indien de hiervoor genoemde stap 1 t/m 5 geen positief resultaat opleveren voor de gepeste, dan heeft dat consequenties. Deze consequenties zijn opgebouwd uit 4 fases, afhankelijk hoelang de pester door blijft gaan met zijn/haar pestgedrag en geen verbetering vertoont in zijn/haar gedrag.

FASE 1

- Eén of meerdere pauzes binnen blijven
- Nablijven tot alle kinderen naar huis vertrokken zijn
- Een schriftelijke opdracht zoals een stelopdracht over de toedracht van zijn of haar rol in het pestprobleem
- Door gesprek: bewustwording van wat hij/zij met het gepeste kind uithaalt
- Afspraken maken met de pester over gedragsveranderingen. De naleving van
- Deze afspraken komen gedurende een periode van twee weken in een kort gesprek aan de orde.

FASE 2:

Als fase 1 geen resultaat oplevert een gesprek met de ouders, als voorafgaande acties op niets uitlopen. De medewerking van de ouders wordt nadrukkelijk gevraagd om een einde aan het probleem te maken. De school heeft alle activiteiten en afspraken vastgelegd in de groepsmap en de zwarte map van het leerling-dossier en de school heeft al het mogelijke gedaan om een einde aan het pestprobleem te maken.

FASE 3: bij aanhoudend pestgedrag

Bij aanhoudend pestgedrag kan, in samenspraak met de ouders, deskundige hulp worden ingeschakeld, zoals de Schoolbegeleidingsdienst, de schoolarts van de GGD of schoolmaatschappelijk werk.

FASE 4:

Bij aanhoudend pestgedrag kan er ook voor gekozen worden om een leerling tijdelijk in een andere groep te plaatsen, binnen de school. Het (tijdelijk) plaatsen op een andere school behoort ook tot de mogelijkheden.

FASE 5: in uiterste gevallen

In extreme gevallen kan een leerling geschorst of verwijderd worden. Zie hiervoor het toelatings- en verwijderingsbeleid.

10. Begeleiding van de gepeste leerling

- medeleven tonen en luisteren en vragen: hoe en door wie wordt er gepest
- observeren en nagaan hoe de leerling zelf reageert, wat doet hij/zij voor, tijdens en na het pesten
- huilen of heel boos worden is juist vaak een reactie die een pester wil uitlokken. De leerling in laten zien dat je op een andere manier kunt reageren.
- zoeken en oefenen van een andere reactie, bijvoorbeeld: je niet afzonderen
- het gepeste kind in laten zien waarom een kind pest
- nagaan welke oplossing het kind zelf wil
- sterke kanten van de leerling benadrukken
- belonen (schouderklopje) als de leerling zich anders/beter opstelt
- praten met de ouders van de gepeste leerling en de ouders van de pester(s)
- het gepeste kind niet overbeschermen, bijvoorbeeld naar school brengen of 'ik zal het de pesters wel eens gaan vertellen'. Hiermee plaats je het gepeste kind juist in een uitzonderingspositie waardoor het pesten zelfs nog kan toenemen.
- maak gebruik van de sociaal sterkere kinderen in de groep
- inschakelen hulp; sociale vaardigheidstrainingen, Jeugdgezondheidszorg, huisarts, GGD, schoolmaatschappelijk werk.

11. Begeleiding van de pester

- praten: zoeken naar de reden van het ruzie maken/pesten (baas willen zijn, jaloezie, verveling, buitengesloten voelen)
- laten inzien wat het effect van zijn/haar gedrag is voor de gepeste leerling
- excuses aan laten bieden
- laten inzien welke sterke (leuke) kanten de gepeste heeft
- pesten is verboden in en om de school. Wij houden ons aan deze regel; dit heeft consequenties voor het kind dat pest. Kind belonen (schouderklopje) als het kind zich aan de regels houdt.
- kind leren niet meteen kwaad te reageren, leren zich te beheersen, de 'stop-eerst- nadenken houding' of een andere manier van gedrag aanleren
- contact tussen ouders en school; elkaar informeren en overleggen. Inleven in het kind; wat is de oorzaak van het pesten?
- zoeken van een sport of club, waar het kind kan ervaren dat contact met andere kinderen wel leuk kan zijn
- inschakelen hulp: sociale vaardigheidstrainingen, Jeugdgezondheidszorg, huisarts, GGD, schoolmaatschappelijk werk

Samenwerken zonder bemoeienissen

School en gezin halen voordeel uit een goede samenwerking en communicatie. Dit neemt niet weg dat iedere partij moet waken over haar eigen grenzen. Het is dus niet de bedoeling dat ouders naar school komen om eigenhandig een probleem voor hun kind op te komen lossen.

Bij problemen van pesten zullen de directie en de leerkrachten hun verantwoordelijkheid (moeten) nemen en indien nodig overleg voeren met de ouders. De inbreng van de ouders blijft bij voorkeur beperkt tot het aanreiken van informatie, tot het geven van suggesties en tot het ondersteunen van de aanpak van de school.

12. Adviezen aan de ouders van onze school

Ouders van gepeste kinderen:

- Houd de communicatie met uw kind open, blijf in gesprek met uw kind.
- Als pesten niet op school gebeurt, maar op straat, probeert u dan contact op te nemen met de ouders van de pester(s) om het probleem bespreekbaar te maken.
- Pesten op school kunt u het beste direct met de leerkracht bespreken.
- Door positieve stimulering en zgn. schouderklopjes kan het zelfrespect vergroot worden of weer terugkomen.
- Stimuleer uw kind tot het beoefenen van een sport.
- Steun uw kind in het idee dat er een einde aan het pesten komt.
- Zie ook onder het kopje 'Alle andere ouders'.

Ouders van pester(s):

- Neem het probleem van uw kind serieus.
- Raak niet in paniek: elk kind loopt kans een pester te worden.
- Probeer achter de mogelijke oorzaak te komen.
- Maak uw kind gevoelig voor wat het anderen aandoet.
- Besteed extra aandacht aan uw kind.
- Stimuleer uw kind tot het beoefenen van een sport.
- Corrigeer ongewenst gedrag en benoem het goede gedrag van uw kind.
- Maak uw kind duidelijk dat u achter de beslissing van school staat.
- Zie ook onder het kopje 'Alle andere ouders'.

Alle andere ouders:

- Neem de ouders van het gepeste kind serieus.
- Stimuleer uw kind om op een goede manier met andere kinderen om te gaan.
- Corrigeer uw kind bij ongewenst gedrag en benoem goede gedrag.
- Geef zelf het goede voorbeeld.
- Leer uw kind voor anderen op te komen.
- Leer uw kind voor zichzelf op te komen.

Ons doel blijft:

veiligheid bieden aan het gepeste kind, de pestkop(pen) en de groep

13. Overige aandachtspunten

- Als het probleem niet wordt opgelost, kan de vertrouwenspersoon ingeschakeld worden. Deze kan het probleem onderzoeken, deskundigen raadplegen en het bevoegd gezag adviseren.
- Op iedere school is een vertrouwenspersoon aangesteld. Naam en adres staan vermeld in de schoolgids.
- Het is goed om het onderwerp ‘pesten’ regelmatig aan de orde te laten komen, zodat het ook preventief kan werken.
- Bij de groepsoverdracht worden gevallen van pesten, die gespeeld hebben, doorgegeven aan de volgende leerkracht.
- Leerkrachten van de school en ouders van de MR onderschrijven dit protocol.